

Secció III. Altres disposicions i actes administratius

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

DEPARTAMENT DE VICEPRESIDÈNCIA DE CULTURA, PATRIMONI I ESPORTS

4823***Incoació d'expedient de declaració dels Cossiers de Manacor Festa d'Interès Cultural. (Exp. 31/2011)***

A la sessió del dia 24 de febrer de 2015, la Comissió Insular de Patrimoni Històric de Mallorca, va acordar, entre d'altres, el següent:

“

I. Incoar l'expedient de declaració de FIC del ball dels cossiers del terme municipal de Manacor amb la descripció dels seus elements i característiques que figuren descrites a l'informe tècnic de dia 10 de febrer de 2015, que s'adjunta i forma part integrant del present acord.

Tot això de conformitat amb els articles 2 i següents del Reglament 3/2012, sobre el procediment a seguir per a la declaració de festes d'interès cultural a l'illa de Mallorca. A més a més, sense perjudici del tràmit d'audiència als interessats, inclòs l'Ajuntament afectat, previst a l'article 5.1 del reglament esmentat, així com del període d'informació pública, i en definitiva, de la resolució de l'expedient.

L'acord de declaració s'haurà d'adoptar en el termini màxim d'un any comptat a partir del dia següent al de la data d'iniciació del procediment. Transcorregut aquest termini sense que s'hagi produït la declaració, es produirà la caducitat.

II. Notificar aquesta resolució als interessats, a l'Ajuntament de Manacor i al Govern de les Illes Balears.

III. Publicar aquest acord d'incoació al Butlletí Oficial de les Illes Balears, a la web del Consell Insular de Mallorca i anotar-ho al Registre Insular de Béns Festes d'Interès Cultural de Mallorca.”

El trasllat d'aquest acord es fa a reserva de l'aprovació de l'Acta.

Palma de Mallorca, 17 de març de 2015

La secretaria delegada de la Comissió Insular de Patrimoni Històric

Serafina Munar Gregorio

ANNEX I

(Es publica com a annex un extracte de l'informe tècnic de data 10 de febrer de 2015. L'informe íntegre a què fa referència l'apartat I de l'acord d'incoació, consta a l'expedient administratiu núm. 31/2011. Aquest expedient es podrà consultar a les dependències del Servei de Patrimoni Històric (Plaça Hospital, 4, Palma 07012) per aquells interessats en el procediment i que acreditin aquesta condició, d'acord amb el que disposa l'art. 31 i ss. de la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú, modificada per la Llei 4/1999, de 13 de gener).

Informe tècnic

Dia 27 de gener de 2011 l'Ajuntament de Manacor va remetre a la Vicepresidència de Cultura i Patrimoni del Consell Insular de Mallorca una sol·licitud per declarar els cossiers de Manacor festa d'interès cultural d'acord amb la Llei 1/2002, de 19 de març, de cultura popular i tradicional.

El Ple del Consell de Mallorca de dia 13 de desembre de 2012 va aprovar el Reglament 3/2012, sobre el procediment que s'ha de seguir per a la declaració de festes d'interès cultural a l'illa de Mallorca. L'art. 4.2 d'aquest Reglament assenyala que, amb caràcter previ a la incoació, s'ha de comptar amb l'informe descriptiu i tècnic del Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de Mallorca.

Dia 10 de febrer de 2015, el secretari del Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de Mallorca va remetre al Servei de Patrimoni l'informe de l'esmentat Consell Assessor favorable a la declaració dels cossiers de Manacor festa d'interès cultural, el qual es transcriu literalment a continuació i forma part d'aquest informe:

«Informe del Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de Mallorca relatiu a la declaració del ball dels cossiers de Manacor festa d'interès cultural

Objecte

A les Illes Balears, el concepte de declarar una festa d'interès cultural neix amb Llei 1/2002, de 19 de març, de cultura popular i tradicional, però en aquesta illa no es va materialitzar fins que el Ple del Consell de Mallorca acordà, dia 13 de desembre de 2012, el Reglament 3/2012, sobre el procediment que s'ha de seguir per a la declaració de festes d'interès cultural a l'illa de Mallorca.

És en aquest marc que la Vicepresidència de Cultura, Patrimoni i Esports del Consell de Mallorca va encarregar al Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de Mallorca que elaboràs un informe sobre la declaració de festa d'interès cultural del ball dels cossiers de Manacor, d'acord amb la sol·licitud que havia presentat l'Ajuntament de Manacor dia 27 de gener de 2011.

Memòria històrica

El ball dels cossiers de Manacor és un conjunt de danses populars que du a terme un grup de dansaires actualment format per sis cossiers i una dama, als quals s'afegeix la figura del dimoni (recuperada al 2006) i una colla de músics que toquen xeremies, flabiol i tamborí.

L'origen del ball dels cossiers és desconegut, però els estudiosos el relacionen amb antics rituals oferts a divinitats agràries per aconseguir la fecunditat de la terra i per agrair les collites obtingudes. Segurament n'és mostra i pervivència que la Dama —figura femenina— dirigeixi el ball, i també la persistència encara avui de múltiples elements femenins en la seva indumentària, com randes, falces, calces, cintes o flocs, entre d'altres.

El ball dels cossiers assoleix el màxim esplendor a partir del segle XIV, en què contribuïa al lluïment de la festa del Corpus amb altres elements que també han arribat fins als nostres dies. Precisament, l'historiador Josep Rullan, a la *Historia de Sóller*, reproduïx un document de 1544 en què s'explica que és costum pel Corpus l'aparició d'aquests dansaires, els quals també està documentat que ballaven en 15 poblacions de l'illa. Així mateix, les primeres notícies documentades dels cossiers de Manacor són del segle XVII i apareixen en els *Llibres de les Pòlisses* i en els *Llibres de Determinacions*, i al segle XVIII els trobam documentats en el *Llibre de Sentències de l'Assumpta*.

El ball dels cossiers de Manacor, que tradicionalment actuaven el dia de la Mare de Déu Morta (15 d'agost) i el dia de sant Jaume (d'acord amb *Los «cossiers» y sus danzas en Mallorca*, de Baltasar Pinya), es trencà durant la Guerra Civil fins que, al 1981, es recuperà el dia del pregó de les Fires i Festes de Primavera (darrer divendres de maig) i el dia de la festa del Sant Crist (dia de la Cinquagesma).

Quant al color dels vestits, actualment n'hi ha dos de grocs, dos de blau cel i dos de verds, i l'ús d'uns colors determinats o d'uns altres pot explicar-se a través de la simbologia dels colors en la història i en la cultura popular, i també en l'església catòlica. També a través de la simbologia dels nombres podem explicar el nombre de balladors, sis i la dama. En total, set.

Descripció

Quan ballen?

Actualment, aquest ball té lloc, generalment, el darrer divendres de maig, que és el dia en què es fa el pregó de les Fires i Festes de Primavera com a festivitat civil, i també el dia de la festa del Sant Crist (Cinquagesma) com a festivitat religiosa.

El dia del pregó de les Fires i Festes de Primavera els cossiers surten de ca la Dama (que cada any és un ballador diferent, l'horabaixa normalment a les 17 h), i fan cada any un itinerari diferent, d'acord amb el punt des del qual han sortit, però sempre acaben ballant davant el que era abans l'Ajuntament i fan el darrer ball dins el claustre del convent de Sant Vicenç Ferrer.

El dia de Cinquagesma els cossiers ballen també l'horabaixa (normalment a partir de les 18 h – 10.30 h) i no fan un itinerari tan llarg. Suten igualment de ca la Dama (és a dir, del mateix lloc d'on han sortit el dia del pregó de les Fires i Festes). Aquest dia, però, acaben el ball dins l'església de la Nostra Senyora dels Dolors, ja que aquest és el dia en què ballen per a la commemoració religiosa.

Com van vestits?

Els cossiers són sis balladors que van vestits per parelles de diferent color: dos de grocs, dos de blau cel i dos de verd.

Duen una camisa de màniga llarga de color blanc, com les calces i les sabates d'espart, uns calçons amb bufes ajustats just davall el genoll i una capeta del color que correspon (i que a la part de dalt i a la de baix va rivetejada amb una veta del mateix color de les cintes, i a la part de baix du també el mateix rivet blanc de la falda), falda vermella amb un rivet blanc de randa i dues bandes que es creuen de diferent tonalitat de lila.

Com a complements, els cossiers de Manacor duen cintes de colors que els pengen de la capeta i del capell; les sabates també van ajustades amb una cinta. Duen un capell de palla folrat del color que els correspon, amb flors de tela i pedres precioses cosides, i la seva ala du un rivet plisat del mateix color vermell dels faldons. En canvi, i a diferència dels altres cossiers de Mallorca, no duen cascavells perquè quan se'n recuperà el ball es va seguir fidelment el testimoni de les persones que se'n recordaven.

Quant al vestit de la dama, actualment n'hi ha dos perquè se'n varen documentar dos a través de diferents fotografies i són d'èpoques diferents: un de blanc amb randes (que es feu quan es decidí que l'Escola es faria càrrec dels cossiers) i l'altre de florejat (que es recuperà el 1981, a l'inici de la recuperació).

El dimoni va vestit amb una espècie de tela de sac pintada que li cobreix tot el cos i també el cap, del qual surten unes banyes llargues i primes.

Quines danses ballen?

Els cossiers de Manacor ballen aquestes danses: *La Balanguera* (versió llarga i versió curta), *La Processó*, *Els Peuets* (dansa que segons Baltasar Pinya és pròpia només dels cossiers de Manacor) i *Els Broquers*, la música i el ball de les quals recollí mossèn Antoni Pont Llodrà per al *Diccionari català-valencià-balear*, d'Antoni Maria Alcover i Francesc de Borja Moll (vegeu l'annex).

Justificació

El fet que el ball dels cossiers de Manacor es recuperà al principi de la dècada dels anys vuitanta del segle xx mostra com, a pesar dels anys que feia que no es ballaven, continuava interiotzat en la comunitat, que el recordava com un element que li era propi i característic. Aquesta recuperació va ser possible gràcies a l'estudi i la investigació que n'havien fet Aina M. Sansó Rosselló, Maria Galmés Riera i M. Coloma Gelabert Bassa, i es va recollir, el 1987, en *Els cossiers de Manacor. Documents, històries i vivències* (Papers de sa Torre. Aplecs de Cultura i Ciències Socials, 24), d'Aina M. Santó Rosselló, però també s'ha de tenir en compte el paper de l'Escola Municipal de Mallorca, la qual, des de 1990, s'encarrega de protegir i conservar aquest llegat.

La festa dels cossiers a Manacor és viscuda i compartida no només pels membres de la comunitat, sinó també per la gent de fora que vol viure l'experiència de veure ballar els cossiers, els quals, acompanyats de la música senzilla que sorgeix de les xeremies, el tamborino i el flabiol, mitjançant uns passos lliures d'artifici retornen l'espectador a una època antiga.

Aquesta vivència de la festa de la comunitat de Manacor es reflecteix clarament en el fet que generacions d'infants joves aspiren a arribar a ser cossiers malgrat que l'espera sigui llarga i suposi esforços d'aprenentatge. De fet, l'Escola Municipal de Mallorca organitza regularment tallers per als infants en els quals aprenen la indumentària i els passos de les danses dels cossiers.

Per tant, ens trobam davant d'una festa que és transmesa i recreada des de la infància i que la comunitat la preserva i la viu com una experiència sensorial única, que remet al seu passat com a poble però també al seu present i al seu futur. És un ball que el pas del temps ha convertit en un ritu i en una expressió cultural única, vulnerable perquè ja va deixar de ballar-se durant uns anys, però, al mateix temps, construïda socialment perquè forma part de la memòria col·lectiva de la comunitat de Manacor, que va recuperar aquesta festa i li va fer recuperar un nou esplendor.

D'acord amb tot el que s'ha exposat, el ball dels cossiers de Manacor reuneix les característiques a què fa referència la UNESCO en la seva Declaració de 17 d'octubre de 2003, «Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial», en l'article 2 de la qual defineix el patrimoni cultural immaterial com el «que es transmet de generació en generació, és recreat constantment per les comunitats i grups en funció del seu entorn, la seva interacció amb la naturalesa i la seva història, infonent un sentit d'identitat i continuïtat, i contribuint així a promoure el respecte de la diversitat cultural i la creativitat humana».

Amb la finalitat de salvaguardar la festa, i tal com estableix la declaració de la UNESCO, se n'ha de potenciar l'estudi, la documentació i el registre. S'han de potenciar les condicions perquè la festa es mantengui viva, d'acord amb el que estableixi la col·lectivitat que la protagonitza i li dóna sentit. La tasca de protecció i de salvaguarda s'ha de dirigir fonamentalment vers la divulgació i revaloració de tots els elements, les funcions i els significants que en formen part, i dels seus valors patrimonials, perquè la comunitat s'identifiqui amb la festa i els seus valors, i, per tant, en garanteixi la continuïtat.

Conclusió

1. Per tot això, aquest Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de Mallorca informa favorablement sobre la declaració de festa d'interès cultural del ball dels cossiers d'Alaró.
2. Igualment, aquest Consell Assessor convida les institucions corresponents a iniciar les gestions adequades perquè la festa dels cossiers a altres indrets pugui accedir a aquesta declaració.»

Atès que en el ball dels cossiers de Manacor concorren els valors que la UNESCO assenyala per merèixer la condició de patrimoni cultural

immaterial, i atès que la comunitat els considera part integrant i representativa del seu patrimoni cultural, proposam la incoació de l'expedient de declaració del ball dels cossiers de Manacor festa d'interès cultural.

